

СІДОРКІНА Олена,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЄКТУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні суспільні виклики мають загальний та системний характер, маючи соціально-економічний, політичний та культурний виміри, охоплюючи практично всі сфери соціального життя. Системний характер таких викликів передбачає вивчення різнопланових суспільних трансформаційних процесів з позицій розуміння певного соціуму як системного утворення. Будь-яке суспільство як цілісне утворення розвивається як система, елементи якої знаходяться у постійній динамічній взаємодії між собою. Тому соціально-управлінські зв'язки на основі використання соціально значущої інформації є важливою складовою функціонування соціальних систем.

Значна увага стосовно специфіки соціальної взаємодії та соціального управління у різних історичних типах суспільств була приділена етнографічними, історичними, соціологічними дослідженнями, представлених працями Й.-Я. Бахофена, Ф. Броделя, М. Вебера, Е. Дюркгейма, Г. Моргана, К.-Л. Строса, Е. Тейлора та ін. [1-5].

Попри те, що управлінські впливи притаманні усім сферам суспільного життя, проблеми аналізу управління як особливого виду суспільних відносин у соціально-філософському контексті повинна бути приділена більша увага. Контекст сучасних суспільних викликів включає в себе розгляд філософських аспектів управлінських відносин в історичній ретроспективі. Врахування цих аспектів дозволить також більш досконало втілити у практичній площині основні положення концепції сталого розвитку.

Теоретично проблема соціально-управлінських відносин як у історичному аспекті, так і у контексті сучасних суспільних викликів може бути осмислена на основі загальних положень філософії, зокрема через аналіз під відповідним кутом зору категорій об'єкта і суб'єкта впливу, основних історичних принципів дії механізму управління (стихійності та усвідомленості). Відповідно до цього слід зупинитись на ретроспекції суб'єкт-об'єктних управлінських відносин у загальній системі соціальних комунікацій.

Краще розуміння цього питання можливе через специфіку історичних типів соціального управління та їх впливу на соціальний розвиток. Згідно з історичним підходом, типи соціального управління можна класифікувати відповідно до основних етапів суспільного розвитку. Тому виокремлюють родоплемінне управління, управління у рабовласницькому, феодальному та капіталістичному суспільствах.

В умовах родоплемінних відносин племінні вожді, наділені владою та авторитетом, виступали виразниками загальної волі і здійснювали координацію усіх основних функцій життєдіяльності родоплемінних колективів. У такому механізмі управління істотна роль належала груповій свідомості, втілена у традиціях, з чим пов'язаний родоплемінному мисленню ритуально-символічний характер колективних рішень в практичних діях, при відносно слабкій диференціації між сферами суб'єкта та об'єкта управління.

У період рабовласницького суспільства вже виникають законодавчі принципи, відбувається диференціація влади, розмежування сфер суб'єкта та об'єкта управління з найвищим рівнем свого прояву у структурі римського права.

В умовах феодального суспільства відбувається більша диференціація систем управління (політичних, правових, моральних, релігійних, філософських, художніх та ін.), покликаних забезпечити відповідні принципи суспільної поведінки людей, окремих соціальних груп та суспільства загалом. Елітарний та спадковий характер мала політична влада і майже всі форми

матеріального і духовного виробництва, спостерігалася ієрархічність суб'єкта управління.

При капіталізмі, в основі змін у системі управління соціальними процесами, ускладнення їх механізмів знаходилися процеси матеріального і духовного виробництва, форми власності, різних видів конкурентної боротьби і відповідних правових відносин. Була започаткована практика максимального використання досягнень науково-технічного прогресу та людських можливостей. В умовах загальнодемократичних процесів політична влада втрачає рис спадковості, перетворюючись на виборну, а правляча еліта формується із представників, що здатні керувати різними сферами суспільного життя. З подальшим розвитком суспільства ускладнюються управлінські, інформаційно-комунікаційні взаємозв'язки, механізми зворотних зв'язків у вигляді прямих і непрямих форм громадського контролю за діяльністю органів влади (виборча система, громадська думка, засоби масової інформації, діяльність громадських організацій тощо), перетворення управління на окрему сферу діяльності і професію (менеджмент) з відповідними соціальними інститутами, широке використання інформаційно-комунікативних технологій.

У низці досліджень, сучасний перехідний період розвитку соціальних систем характеризується як «просторово-часовий інтервал екстремально-хаотичного розвитку соціуму, у ході якого один його тип організації трансформується в інший за допомогою комплексу деструктивно-конструктивних конфліктів» [6, с.25]. Це одночасно є і проблемою внутрішнього світу людини, розвинутих демократичних механізмів «...її головна умова їх успішного функціонування – культура діалогу» [7, с.6]. У такий спосіб знаходить свій прояв одна з форм соціальних девіацій – аномія (або безнормність), що призводить до кризи ціннісно-нормативних структур, притаманних кожному суспільству на певних етапах історичного розвитку. Отже, як відповідь на сучасні суспільні виклики потрібна нова система життєвих орієнтирів та готові до сприйняття соціальні інститути, в основі соціально-комунікативної

діяльності яких знаходилися б принципи гуманізму, що створить стабільну екзистенційну основу буття.

Отже, соціальне управління, як особливий вид суспільних відносин має конкретно-історичний характер, утворюючи необхідний елемент будь-якої сфери життя суспільства. З філософської точки зору ідеалом історичного розвитку соціального управління може слугувати такий спосіб колективного суспільного самоуправління, за якого суб'єкт і об'єкт управління складають органічну функціональну єдність, що є основою для його гуманізації і побудови майбутнього діалогічного середовища у міждержавних та міжкультурних відносинах.

Список літератури

1. Бродель Фернан. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Том 1. Структура повсякденності: можливе і неможливе (Переклад з французької Г. Філіпчук. Київ. Основи, 1995. 543 с.
2. Вебер, Макс. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика [Текст] / М. Вебер; пер. О. Погорілий. Київ : Основи, 1998. 534 с.
3. Дюркгейм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії / Е. Дюркгейм / Пер. з фр. Г. Філіпчука та Зої Борисюк. Київ: Юніверс, 2002. 424 с.
4. Леві-Строс Клод. Первісне мислення / Пер. з фр., вступне слово та примітки С. Йосипенка. К.: Український Центр духовної культури, 2000. 324 с.
5. Першіц А. І. Історія первісного суспільства: підручник для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів / Першіц А. І., Монгайт О. Л., Алексеев В. П. Київ: Вища школа, 1980. 224 с.
6. Головаха Є. И. Патологія посттоталітарного суспільства: від психіатричного самодіагнозу до аналізу специфічних соціопатій / Є. Головаха, Н. В. Паніна // Філософська і соціологічна думка. 1993. № 5. С. 19–39.

7. Халик Т. «Витіснений» Бог. Про духовну ситуацію в посткомуністичному суспільстві / Т. Халик // Людина і світ. 1999. № 11-12. С. 3–8.